

KIRJALLINEN KYSYMYS 765/2010 vp

Kainuun maakuntayhtymän oppilaitosten materiaalmaksut

Eduskunnan puhemiehelle

Kainuun maakunta -kuntayhtymän koulutuslautakunta perii kahdenkymmenen euron suuruisen oppimateriaalmaksun kerran lukuvuodessa toisen asteen opiskelijoilta. Laissa 630/1998 ammatillisesta koulutuksesta todetaan seuraavaa: "37 § Opintososiaaliset edut ja erät muut edut. Ammatillisessa peruskoulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta. Edellä 27 §:n 4 momentissa tarkoitetulta opiskelijalta voidaan kuitenkin periä maksuja. Erityisestä syystä asianomainen ministeriö voi antaa luvan periä opiskelijoilta maksuja muissakin tapauksissa.

Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Asetuksella säädetään siitä, milloin opinnot ovat päätoimisia. Koulutuksessa, joka on 9 §:n 2 momentissa tarkoitetun koulutustehtävän mukaisesti järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti tai muulla asetuksella säädettävällä tavalla, opiskelijalla on edellä säädetyn lisäksi oikeus myös muuhun maksuttomaan ruokailuun.

Asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa opiskelija-asuntolassa on opiskelijalle maksutonta.

Opiskelijalle matkoista aiheutuviin kustannuksiin myönnettävästä tuesta ja opintotuesta säädetään erikseen."

Lukiolaissa 629/1998 todetaan seuraavaa: "28 § Opintososiaaliset edut. Opetus on opiskelijalle maksutonta. Edellä 20 §:n 3 momentissa tarkoitetulta opiskelijalta sekä 18 §:ssä tarkoitetus-

ta ylioppilastutkinnosta ja 12 §:n 2 momentissa tarkoitetuista kokeista voidaan kuitenkin periä maksuja.

Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Asetuksella säädetään, milloin opinnot ovat päätoimisia. Koulutuksessa, joka on 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään päivittäiseen ruokailuun.

Asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on opiskelijalle maksutonta.

Ulkomailla järjestettävässä opetuksessa ja yksityisen yhteisön tai säätiön asianomaisen ministeriön antaman erityisen koulutustehtävän perusteella muulla kuin 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulla opetuskielellä järjestämässä opetuksessa voidaan opiskelijoilta 1—3 momentin estämättä periä kohtuullisia maksuja. Lisäksi ministeriö voi erityisestä syystä antaa luvan maksujen perimiseen muiltakin opiskelijoilta."

Edellä mainittuja lakipykäläiä tarkennetaan opetusministeriön asetuksessa eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista (1323/2001): "6 § Oppimateriaaleista ja tarvikkeista perittävät maksut. Jos lukiokoulutuksen, ammatillisen peruskoulutuksen tai näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle opiskelun edellyttämiä oppikirjoja

tai muita opiskelijan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja oppimateriaaleja taikka henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja työvälineitä, koneita, laitteita, materiaaleja ja muita tarvikkeita, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voi koulutuksen järjestäjä periä niistä maksun enintään todellisten hankinta- tai tuotantokustannusten mukaisesti. Jos opiskelija hankkii mainitut oppimateriaalit ja tarvikkeet muuten, häneltä ei voida periä tässä momentissa tarkoitettuja maksuja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuina oppimateriaaleina ja tarvikkeina ei pidetä maksuttomaan opetukseen kuuluvia opetuksen järjestämisen edellyttämiä työvälineitä, koneita, laitteita, suojavälineitä, työturvallisuussäännösten edellyttämiä varusteita, opetuksessa käytettäviä koulutuksen järjestäjälle kuuluvia materiaaleja ja tarvikkeita eikä muita vastaavia opetusvälineitä."

Kainuun maakunta -kuntayhtymän 6.11.2009 tekemän päätöksen 66 §:ssä todetaan, että maksu kattaa monisteet, koepaperit, opinto-oppaat, lukuvuosioppaat, rehtorin viran puolesta oikeaksi todistamat jäljennökset päättö- ja ylioppilastutkintotodistuksista sekä käyttäjäoikeudet opiske-

lijahallinto-ohjelma Wilmaan ja sähköpostiin ja tarvittaessa mahdollisuuden tulostaa koulun tulo- ja menomilla opiskeluun liittyvää materiaalia.

Koulutuksen järjestäjien vielä kesken olevan lisäselvityksen mukaan oppimateriaalimaksu koostuu edellä mainittujen lisäksi esimerkiksi muistitikuista ja opettajan opetukseen käyttämistä tarvikkeista, ammattilehdistä, internetin käytöstä, suojavälineistä, nuosteista musiikkialalla, työvaatetuksen sponsoroinnista, lukuvuosioppaamista ja peräti lainattavasta ipodista.

Edellä mainitun asetuksen 6 §:n mukaan maksuja voidaan periä vain oppimateriaaleista, jotka luovutetaan opiskelijalle omaksi, eikä maksua voida periä opiskelijan hankkiessa kyseiset materiaalit muualta. Kainuun maakunta -kuntayhtymä ei kuitenkaan anna opiskelijoilleen tätä mahdollisuutta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy, että lainvastaisista oppimateriaalimaksuista luovutaan?

Helsingissä 29 päivänä syyskuuta 2010

Merja Kyllönen /vas

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Merja Kyllösen /vas näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 765/2010 vp:

Mihin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy, että lainvastaisista oppimateriaalimaksuista luovutaan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaan ammatillisessa peruskoulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta. Laissa ei ole täsmennetty tarkemmin sitä, mitä maksuttomalla opetuksella tarkoitetaan. Myös näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavassa koulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta.

Maksuttoman opetuksen katsotaan sisältävän varsinaisen opetuksen ja siihen välittömästi liittyvät oheistoiminnat, kuten ohjauksen, kokeiden, myös uusintakokeiden, arvioinnin ja todistusten maksuttomuuden opiskelun aikana.

Yksityisopiskelijalta voidaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaan periä maksuja. Yksityisopiskelijalla tarkoitetaan opiskelijaa, joka pääasiallisesti osallistuu vain kokeisiin, joissa hän osoittaa saavuttaneensa itse opiskelemalla tutkinnon tai sen osan edellyttämät tiedot. Erityisestä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö voi antaa luvan periä opiskelijoilta maksuja muissakin tilanteissa. Tällaisia lupia ei ole haettu eikä näin ollen myöskään myönnetty.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 47 §:n mukaan opetusministeriö päättää opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista soveltuvin osin sen mukaan kuin valtion maksuperuste-

laissa (150/1992) julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista säädetään.

Opetusministeriö on selkeyttänyt maksuttoman opetuksen määrittelyä antamallaan asetuksella (opetusministeriön asetus eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista 19.12.2001/1323) sekä asetukseen liittyvillä kannanotoilla ja ratkaisuilla.

Maksuperusteasetuksen 6 §:n mukaan maksuttomaan opetukseen eivät sisälly oppikirjat ja muut henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetut oppimateriaalit. Koulutuksen järjestäjä voi välittää opiskelijoiden käyttöön erilaisia oppimateriaaleja ja tarvikkeita, jotka eivät kuulu maksuttomaan opetukseen. Koulutuksen järjestäjä ei voi velvoittaa opiskelijaa hankkimaan näitä koulutuksen järjestäjältä, vaan opiskelija voi hankkia niitä muualtakin. Opiskelija on kuitenkin velvollinen hankkimaan koulutuksen järjestäjän kautta sellaisen oppimateriaalin, jota ei ole muutoin saatavissa. Koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijoilta maksuja silloin, kun opiskelijalle annetaan opiskelun edellyttämiä oppikirjoja tai muita henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja oppimateriaaleja taikka henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja työvälineitä, koneita, laitteita, materiaaleja ja muita tarvikkeita, jotka koulutuksen jälkeen jäävät opiskelijoille. Koulutuksen järjestäjä voi periä tällaisista materiaaleista ja tarvikkeista enintään niiden hankinta- ja tuotantokustannusten mukaisen maksun.

Opiskelijoilta ei voida periä pakollisia oppimateriaalimaksuja tai palvelumaksuja elleivät he käytä maksun perusteena olevaa materiaalia tai palvelua. Opiskelijoilta ei voida myöskään yhteisvastuullisesti periä maksua kadonneista opetuksen järjestämisen edellyttämistä työvälineistä tai materiaaleista. Maksuja voidaan periä vain

materiaalin tai palvelun todellisilta käyttäjiltä tai työvälineen tai materiaalin hävittäneeltä. Opiskelijoille on selkeästi ilmoitettava, mistä maksu peritään ja millä perusteella se muodostuu.

Kainuun maakuntayhtymä ei voi periä opiskelijoilta kiinteitä oppimateriaali- tai palvelumaksuja vastoin edellä kuvattua ohjeistusta. Kuvatut maakuntayhtymän perimät maksut ovat maksuperusteasetuksen vastaisia. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus hankkia tarvittavat oppimateriaalit myös muutoin kuin koulutuksen järjestäjän kautta.

Opetuksen maksuttomuuden määrittelevä yksiselitteisesti on jossain määrin ongelmallista ammatillisen koulutuksen monimuotoisuuden vuoksi. Opetusministeriö on lähettänyt 22.10.2008 kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille maksuihin liittyvän ohjekirjeen. Kirje valmisteltiin yhteistyössä opiskelijajärjestöjen kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että asian johdosta ei ole tarpeen ryhtyä tässä vaiheessa laajempiin uusiin toimenpiteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää Kainuun maakuntayhtymän käytännöt liittyen oppimateriaalimaksujen perimiseen.

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 2010

Opetusministeri Henna Virkkunen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 765/2010 rd undertecknat av riksdagsledamot Merja Kyllönen /vänst:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att de lagstridiga läromedelsavgifterna ska avskaffas?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Enligt 37 § i lagen om yrkesutbildning är undervisningen avgiftsfri för studerandena inom den grundläggande yrkesutbildningen. Det preciseras inte närmare i lagen vad som avses med en avgiftsfri undervisning. Undervisningen är likaså avgiftsfri för studerande i utbildning som förbereder för yrkesinriktad grundexamen som avläggs genom en fristående examen.

Den avgiftsfria undervisningen anses innehålla egentlig undervisning och direkt kringverksamhet, bland annat handledning, prov, omtagning av prov, bedömning och betyg under studietiden.

Av privatstuderande kan avgifter tas ut enligt 37 § i lagen om yrkesutbildning. Med privatstuderande avses studerande som i huvudsak endast deltar i prov, vid vilka de visar att de genom självstudier skaffat sig de kunskaper som krävs i en examen eller del av examen. Undervisnings- och kulturministeriet kan av särskilda skäl ge tillstånd för avgifter av studerande också under andra förhållande. Sådana tillstånd har inte begärts och således inte heller beviljats.

Enligt 47 § i lagen om yrkesutbildning bestämmer undervisnings- och kulturministeriet om grunderna för avgifter som tas ut av de studerande i tillämpliga delar enligt vad som bestäms

om offentligrättsliga prestationer i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

Undervisningsministeriet har klargjort definitionen av avgiftsfri undervisning genom förordning (undervisningsministeriets förordning om grunderna för vissa avgifter som tas ut av elever och studerande 19.12.2001/1323) samt de ställningstaganden och avgöranden som anknyter till förordningen.

Enligt 6 § i förordningen om grunderna för avgifter till staten ingår inte läroböcker och andra läromedel som är avsedda för personligt bruk i den avgiftsfria undervisningen. Utbildningsanordnaren kan till studerandena förmedla olika läromedel och utrustning som inte ingår i den avgiftsfria undervisningen. Utbildningsanordnaren kan inte tvinga studeranden att skaffa dessa av utbildningsanordnaren, utan studeranden kan skaffa det även på annat håll. Studeranden är emellertid skyldig att via utbildningsanordnaren skaffa sådana läromedel som inte kan fås på annat håll. Utbildningsanordnaren får ta ut avgifter av studerandena om dessa för sitt personliga bruk får läroböcker eller andra läromedel som behövs i studierna eller arbetsredskap, maskiner, anordningar, materiel och andra förnödenheter som efter utbildningen blir i studerandenas ägo. Utbildningsanordnaren kan för materiel och förnödenheter av detta slag ta ut en avgift som motsvarar högst anskaffnings- eller produktionskostnaden.

Det kan inte krävas att studerande betalar obligatoriska läromedelsavgifter eller serviceavgifter om de inte använder det material eller de tjänster som ligger till grund för avgiften. Det kan inte heller krävas att studerande solidariskt betalar för försvunna arbetsredskap eller materiel som ska finnas i undervisningen. Avgifter får krävas endast av användare som faktiskt använ-

der materiel eller tjänster eller som orsakat förlust av arbetsredskap eller materiel. Studerandena ska tydligt underrättas om skälet till en avgift och hur den uppstått.

Samkommunen för landskapet Kajanaland kan inte ta ut fasta läromedels- eller serviceavgifter av studerandena i strid med anvisningarna ovan. De i spørgsmålet beskrivna avgifter som samkommunen för landskapet tagit ut strider mot förordningen om grunderna för avgifter. Dessutom har studerandena rätt att skaffa de läromedel som behövs även på annat sätt än via utbildningsanordnaren.

Det är i någon mån problematiskt att entydigt definiera avgiftsfriheten för undervisningen på grund av att yrkesutbildningen är så mångfasetterad. Undervisningsministeriet har den 22 oktober 2008 till alla yrkesutbildningsanordnare skickat ett cirkulär om avgifter. Cirkuläret bereddes i samarbete med studentorganisationerna. Undervisnings- och kulturministeriet anser att det med anledning av ärendet inte är nödvändigt att vidta nya, mer omfattande åtgärder i detta skede. Undervisnings- och kulturministeriet utreder samkommunen för landskapet Kajanalands praxis gällande uttagning av läromedelsavgifter.

Helsingfors den 29 oktober 2010

Undervisningsminister Henna Virkkunen